

การบริหารจัดการวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน* MANAGING TEMPLES FOR SUSTAINABLE CULTURAL TOURISM

พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต,
พระครูสมุทรปริยัตยาภรณ์ (นพพล กนต์สีโล),
เชาว์ ศรีอนันต์, พระครูสมุห์วริทธิ์ รตนปถุญญ
Phrakhrusangkharak Ekkalak Achito,
Phrakhrusamutpariyatthayaphorn (Nopphon Kantasillo),
Chaow Srianan, Phrakhru Samuwarit Rattanapanyo
วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม
Wat Intharam, Samut Songkhram Province
Corresponding Author E-mail: phraudomsitthinayok.mal@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการบริหารจัดการวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องพิจารณาในมิติต่าง ๆ เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ศาสนสถานและการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว การศึกษานี้ได้นำเสนอแนวทางใน 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ การบริหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อการท่องเที่ยว การจัดการองค์ความรู้และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม การจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า การแบ่งโซนพื้นที่ใช้งานที่ชัดเจนและการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมช่วยเพิ่มประสบการณ์ที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน การใช้เทคโนโลยีในการสื่อความหมาย เช่น QR Code และนิทรรศการแบบอินเทอร์แอคทีฟ ช่วยเพิ่มการเข้าถึงข้อมูล การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนในระยะยาว นอกจากนี้ การจัดการผลกระทบ เช่น การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และการดูแลสิ่งแวดล้อมในพื้นที่วัดเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สนับสนุนการอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรมและศาสนาอย่างยั่งยืน การบูรณาการการบริหารจัดการในทุกมิติพร้อมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; การบริหารจัดการวัด; ความยั่งยืน; การอนุรักษ์วัฒนธรรม; การมีส่วนร่วม

*Received January 2, 2025; Revised January 15, 2025; Accepted January 23, 2025

Abstract

This academic article aims to present the sustainable management of temples for cultural tourism, which is an important process that must consider various dimensions to create a balance between preserving religious sites and meeting tourist needs. This study presents guidelines in 4 important aspects as follows: the management of temple spaces for tourism, the dissemination of cultural knowledge and interpretation, stakeholder engagement, and impact management. The findings indicate that clearly zoned spaces and well-provided facilities enhance the visitor experience. Simultaneously, utilizing technologies such as QR codes and interactive exhibits improves accessibility to information. Building collaborative networks between temples, local communities, and related agencies fosters long-term sustainability. Additionally, managing impacts, such as setting visitor capacity limits and maintaining the temple environment, supports the preservation of cultural and religious values. Integrating management in all dimensions with participation from all sectors can effectively and sustainably promote cultural tourism in temples.

Keywords: Cultural Tourism; Temple Management; Sustainability; Cultural Preservation; Stakeholder Engagement

บทนำ

ประเทศไทยมีวัดเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนมาตั้งแต่อดีต วัดไม่เพียงเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งรวมศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมของชาติ ในปัจจุบันวัดได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เข้ามาเยี่ยมชมและเรียนรู้วัฒนธรรมไทย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักได้เติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สร้างรายได้ให้กับชุมชนและประเทศ อย่างไรก็ตาม การเติบโตของการท่องเที่ยวดังกล่าวได้นำมาซึ่งความท้าทายในการบริหารจัดการ ทั้งในแง่ของการรักษาความสมดุลระหว่างการเป็นศาสนสถานและแหล่งท่องเที่ยว การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการจัดการผลกระทบที่เกิดจาก

การท่องเที่ยว การบริหารจัดการวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการศึกษาอย่างลึกซึ้ง

แม้วัดในประเทศไทยจะมีศักยภาพสูงในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่กระบวนการบริหารจัดการวัดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในปัจจุบันยังคงเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของศาสนสถานและคุณค่าทางวัฒนธรรม อุปสรรคเหล่านี้ สะท้อนถึงความจำเป็นในการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ความขัดแย้งระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา วัดหลายแห่งต้องเผชิญกับแรงกดดันในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น การสร้างที่จอดรถ การปรับปรุงเส้นทางเดิน หรือการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งเหล่านี้อาจกระทบต่อความสมบูรณ์ของโบราณสถานและบรรยากาศความสงบศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่วัด นอกจากนี้ การขาดความรู้และแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินการยังส่งผลให้การพัฒนาบางส่วนไม่สอดคล้องกับแนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม (สายันต์ ไพรัชญาจิตร, 2557) การจัดการทรัพยากรและบุคลากรในวัด วัดส่วนใหญ่ในประเทศไทยมักขาดงบประมาณและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พระสงฆ์ในฐานะผู้ดูแลหลักต้องแบกรับภาระหลายด้าน ทั้งการจัดการพื้นที่ การดูแลนักท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ศิลปวัตถุ ซึ่งเกินกำลังความสามารถในหลายกรณี การขาดผู้เชี่ยวชาญและแรงสนับสนุนจากภายนอกยังทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ไม่เป็นระบบและขาดความยั่งยืน (พระมหาสุทนต์ อากาศโร, 2558) ปัญหาผลกระทบจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากเกินไปในช่วงเทศกาลหรือฤดูท่องเที่ยว วัดที่มีชื่อเสียงมักประสบปัญหาความแออัดจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากเกินไป สิ่งนี้ไม่เพียงส่งผลต่อความสงบของวัด แต่ยังสร้างความเสียหายต่อโบราณสถานและสิ่งแวดล้อม เช่น การเสื่อมสภาพของพื้นทางเดิน การสะสมของขยะ และเสียงรบกวนที่รบกวนการปฏิบัติธรรม ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) และการวางแผนจัดการอย่างรัดกุม (สมบัติ กาญจนนา, 2560) การขาดการสื่อสารและการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวจำนวนไม่น้อยมองวัดเป็นเพียงแหล่งท่องเที่ยวถ่ายภาพโดยขาดความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญและคุณค่าทางวัฒนธรรม สิ่งนี้ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในพื้นที่ศาสนสถาน เช่น การแต่งกายไม่สุภาพหรือการส่งเสียงดัง ปัญหานี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการจัดการองค์ความรู้และการสื่อความหมายที่ช่วยสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจในบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางศาสนาและวัฒนธรรม (พจนาน สนวนศรี, 2556) การขาดความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แม้ชุมชนรอบวัดจะมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่การขาดการประสานงานและการแบ่งบทบาทที่ชัดเจนระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวขาดความต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่จะเกิดความขัดแย้งในผลประโยชน์ การจัดการที่ไม่เป็นระบบนี้ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่ได้รับประโยชน์สูงสุดในทุกมิติ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2559)

จากการทบทวนปัญหาและอุปสรรคข้างต้น การบริหารจัดการวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องพิจารณาประเด็นสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1. การบริหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการเป็นศาสนสถานและแหล่งท่องเที่ยว 2. การจัดการองค์ความรู้และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม เพื่อถ่ายทอดคุณค่าและความสำคัญของวัดสู่นักท่องเที่ยว 3. การบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม 4. การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว เพื่อป้องกันและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อวัดและชุมชน การศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นเหล่านี้จะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

การบริหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อการท่องเที่ยว

การจัดการพื้นที่วัดเพื่อการท่องเที่ยวมีเป้าหมายเพื่อสร้างสมดุลระหว่างการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ในฐานะศาสนสถานและการใช้พื้นที่อย่างเหมาะสมเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

การแบ่งโซนพื้นที่ใช้งาน พื้นที่วัดควรมีการกำหนดโซนการใช้งานที่ชัดเจน เช่น โซนศาสนกิจสำหรับการประกอบพิธีกรรม โซนท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยว และโซนการเรียนรู้สำหรับการจัดนิทรรศการหรือการศึกษาประวัติศาสตร์วัด การแบ่งโซนเหล่านี้ช่วยลดความสับสนและความขัดแย้งระหว่างผู้ปฏิบัติศาสนกิจและนักท่องเที่ยว (สายันต์ ไพรัชญาจิตร, 2557)

การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก วัดควรจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำสะอาด พื้นที่พักผ่อน ทางเดินที่สะดวกสบายและจุดบริการข้อมูลเกี่ยวกับวัด การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้จะช่วยเพิ่มความประทับใจแก่ผู้มาเยี่ยมชม (พระมหาสุทนต์ อากาศโร, 2558)

การอนุรักษ์โบราณสถานและศิลปวัตถุ การบำรุงรักษาโบราณสถาน จิตรกรรมฝาผนัง และศิลปวัตถุในวัดเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาคุณค่าและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การดำเนินการนี้ควรทำอย่างระมัดระวังและสอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล เช่น การใช้วัสดุที่เหมาะสมและการควบคุมปัจจัยที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย (Smith, 2015)

การจัดการสภาพแวดล้อม การสร้างพื้นที่สีเขียวและการควบคุมเสียงรบกวนจากนักท่องเที่ยวสามารถช่วยรักษาบรรยากาศสงบเงียบของวัด การจัดการพื้นที่สีเขียวอาจรวมถึงการปลูกต้นไม้ท้องถิ่นที่ดูแลง่าย การสร้างสวนสมุนไพรที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างแหล่งน้ำเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นให้พื้นที่ นอกจากนี้ การลดเสียงรบกวนสามารถทำได้ผ่านมาตรการ เช่น การติดตั้งกำแพงกันเสียง การกำหนดเส้นทางเดินที่ลดเสียงสะท้อน และการใช้ป้ายเตือนที่เน้นให้ผู้เยี่ยมชมรักษาความสงบ การดำเนินการเชิงรุกเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมและรักษาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรมและการท่องเที่ยว (Sachs, 2015)

การพัฒนากระบวนการเข้าถึงและการขนส่ง วัดควรพัฒนาระบบการเข้าถึงที่เหมาะสม เช่น การจัดที่จอดรถที่เพียงพอสำหรับทั้งนักท่องเที่ยวรายบุคคลและกลุ่มนักท่องเที่ยวขนาดใหญ่ รวมถึงการพัฒนาทางเข้าออกที่มีป้ายบอกทางชัดเจนและการปรับปรุงพื้นที่ให้รองรับการใช้งานของผู้พิการ นอกจากนี้ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับระบบขนส่งสาธารณะ เช่น เส้นทางรถประจำทางหรือบริการรถรับส่งเฉพาะกิจ ก็เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสะดวกและลดปัญหาการจราจรบริเวณวัด (স্যานด์ โพรชาวจิตร, 2557)

สรุปได้ว่า การจัดการพื้นที่วัดเพื่อการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา การแบ่งโซนการใช้งานและการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดีขึ้นโดยไม่กระทบต่อความศักดิ์สิทธิ์ของวัด นอกจากนี้ การบำรุงรักษาโบราณสถานและการจัดการสิ่งแวดล้อมยังช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

การจัดการองค์ความรู้และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม

การจัดการองค์ความรู้และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มพูนความเข้าใจและสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว รวมถึงการรักษาคุณค่าของวัดในฐานะศูนย์กลางทางวัฒนธรรม โดยมีแนวทางดังนี้

การจัดทำข้อมูลประวัติศาสตร์และคุณค่าของวัด การจัดทำเอกสารหรือสื่อดิจิทัลที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความสำคัญ และเรื่องราวของวัดเป็นวิธีสำคัญในการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น การพัฒนาคู่มือท่องเที่ยวที่มีเนื้อหาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การสร้างวิดีโอเชิงสารคดีที่เล่าเรื่องราวของวัดในรูปแบบที่ดึงดูดใจ หรือการใช้แอปพลิเคชันที่นำเสนอบทความและภาพถ่ายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวัด นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality) มาประยุกต์ใช้สามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวสำรวจพื้นที่วัดได้แม้ไม่ได้อยู่ในสถานที่จริง เช่น

โครงการของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามที่พัฒนาแอปพลิเคชันนำชมวัดผ่านเทคโนโลยี VR ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2558)

การพัฒนาสื่อการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ การสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ป้ายข้อมูลตามจุดต่าง ๆ ในวัดที่อธิบายประวัติศาสตร์ ศิลปวัตถุและความสำคัญของพื้นที่สำคัญ การจัดแสดงนิทรรศการที่ผสมผสานเทคโนโลยี เช่น จอสัมผัสหรือการฉายภาพแบบอินเทอร์แอคทีฟเพื่อดึงดูดความสนใจ นอกจากนี้ การพัฒนาแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์สามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับวัดและกิจกรรมต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ตัวอย่างเช่น วัดพระศรีรัตนศาสดารามได้พัฒนาป้าย QR Code ที่นักท่องเที่ยวสามารถสแกนเพื่อเรียนรู้ประวัติและความสำคัญของแต่ละจุดในวัดได้ นอกจากนี้ นิทรรศการที่จัดขึ้นในวัดพระธาตุคอกยสุเทพยังได้แสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่เล่าเรื่องราวของพระพุทธศาสนาในพื้นที่ภาคเหนือได้อย่างน่าสนใจ (พจนา สวนศรี, 2556)

การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การจัดอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้สามารถถ่ายทอดเรื่องราวและคุณค่าของวัดได้อย่างถูกต้องและน่าสนใจ รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในพื้นที่ศาสนสถาน ตัวอย่างที่ชัดเจนคือการอบรมมัคคุเทศก์ในโครงการของวัดอรุณราชวราราม ซึ่งเน้นการเสริมความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมของวัด การฝึกอบรมนี้ยังรวมถึงการพัฒนาทักษะการเล่าเรื่องและการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่ม เช่น นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่สนใจด้านวัฒนธรรม (ชูลิทธิ์ ชูชาติ, 2560)

การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวเป็นแนวทางที่ช่วยสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมและศาสนา ตัวอย่างเช่น การจัดเวิร์คช็อปที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทำเครื่องปั้นดินเผาหรือแกะสลักไม้ที่เป็นส่วนหนึ่งของศิลปะพุทธศาสนาในวัด นอกจากนี้ การสาธิตการปฏิบัติธรรม เช่น การแนะนำการนั่งสมาธิแบบเบื้องต้นหรือการสอนวิธีสวดมนต์ยังช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและสัมผัสประสบการณ์เชิงจิตวิญญาณอย่างแท้จริง การจัดทัวร์เชิงวัฒนธรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม เช่น การเข้าร่วมประเพณีสงกรานต์ในวัดหรืองานบุญประจำปีในชุมชน ก็ช่วยเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับชุมชนในระดับที่ลึกซึ้งมากขึ้น กิจกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความประทับใจและปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2554)

สรุปได้ว่า การจัดการองค์ความรู้และการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพส่งผลโดยตรงต่อการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าสำหรับนักท่องเที่ยว การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น สื่อดิจิทัลและแอปพลิเคชัน ช่วยเพิ่มการเข้าถึงข้อมูลและทำให้นื่องานน่าสนใจยิ่งขึ้น

การพัฒนาทักษะของมัคคุเทศก์ยังส่งผลต่อคุณภาพของการถ่ายทอดความรู้ทำให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของวัด นอกจากนี้กิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบอย่างสร้างสรรค์ เช่น เวิร์คช็อปงานศิลปะท้องถิ่นหรือการปฏิบัติสมาธิ ไม่เพียงส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว แต่ยังช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวัด ชุมชน และผู้มาเยือนในเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

การจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในวัด เนื่องจากต้องสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม แนวทางการจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถดำเนินการได้ดังนี้

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การสร้างเครือข่ายระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานราชการ และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีความสำคัญในการสร้างการทำงานร่วมกันอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทในการพัฒนา ตัวอย่างที่ชัดเจน คือ การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารการท่องเที่ยวที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วน เช่น พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษา ชุมชนจัดกิจกรรมวัฒนธรรม และนักพัฒนาให้คำแนะนำด้านเทคนิค นอกจากนี้ยังมีเวทีประชุมรายไตรมาสที่ทุกฝ่ายสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อลดความขัดแย้งและวางแผนงานร่วมกัน ตัวอย่างโครงการที่โดดเด่น คือ โครงการวัดเพื่อชุมชน ซึ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เช่น การจัดงานเทศกาลในวัดที่เน้นผลิตภัณฑ์ชุมชน การเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรม และการจัดแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2559)

การกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบ การระบุบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจนเป็นขั้นตอนสำคัญเพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น วัดควรรับผิดชอบด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวัด ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการดูแลนักท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น การให้บริการอาหารท้องถิ่นหรือจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม หน่วยงานราชการมีหน้าที่ให้การสนับสนุนในรูปแบบทรัพยากร เช่น งบประมาณหรือการจัดอบรมเพื่อเสริมศักยภาพชุมชน ตัวอย่างโครงการที่เห็นได้ชัดคือการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววิถีชุมชน ซึ่งชุมชนได้รับการสนับสนุนจากวัดและหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เน้นการนำเสนองานวิถีชีวิต อาหาร และศิลปะพื้นบ้าน อันเป็นการสร้างความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม (พจนาน สวนศรี, 2556)

การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม การจัดระบบแบ่งปันรายได้จากการท่องเที่ยวระหว่างวัด ชุมชน และผู้ประกอบการเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยั่งยืน ตัวอย่างเช่น วัดสามารถนำรายได้ส่วนหนึ่งไปใช้ในการบำรุงรักษาโบราณสถานหรือพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำหรือทางเดินสำหรับนักท่องเที่ยว ขณะที่ชุมชนได้รับส่วนแบ่งจากการขายสินค้าท้องถิ่น เช่น อาหารพื้นเมืองหรือของที่ระลึกที่ผลิตโดยชาวบ้าน นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมตลาดนัดวัฒนธรรมในพื้นที่วัด เช่น การแสดงดนตรีพื้นบ้านหรือการขายสินค้าหัตถกรรมยังช่วยเสริมรายได้ให้กับชุมชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น การจัดการในลักษณะนี้ช่วยสร้างแรงจูงใจ ความโปร่งใสและความเป็นธรรมในหมู่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (สายันต์ ไพเราะญจิตร, 2557)

การสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและนักท่องเที่ยวเป็นวิธีที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดและสังคม เช่น การจัดอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ซึ่งอาจรวมถึงการสอนเทคนิคการบำรุงรักษาโบราณสถานหรือการอนุรักษ์งานศิลปะท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การทำบุญที่ออกแบบให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ การปลูกต้นไม้ในบริเวณวัดเพื่อส่งเสริมสิ่งแวดล้อม หรือการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น การทำอาหารพื้นบ้านหรือการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นเมือง การจัดการในลักษณะนี้ช่วยสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในเชิงบวกระหว่างวัด ชุมชน และนักท่องเที่ยว (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2560)

สรุปได้ว่า การจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างมีประสิทธิภาพช่วยสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มีความโปร่งใสและการกำหนดบทบาทของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจนช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เช่น การแบ่งปันรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวให้กับวัด ชุมชน และผู้ประกอบการอย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและแรงจูงใจในการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกิจกรรมที่เน้นการอนุรักษ์และการสร้างความตระหนัก เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความรู้สึกเป็นเจ้าของของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว

การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นการป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่อบุคคล ชุมชน และนักท่องเที่ยว แนวทางเหล่านี้ช่วยลดผลกระทบด้านลบและสร้างคุณค่าระยะยาวให้พื้นที่และชุมชนโดยรอบได้อย่างยั่งยืน

การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) วัดการกำหนดจำนวนผู้เยี่ยมชมสูงสุดในแต่ละวันเพื่อป้องกันความแออัดและการเสื่อมสภาพของโบราณสถาน วิธีการนี้อาจรวมถึงการใช้ระบบจองล่วงหน้าหรือกำหนดช่วงเวลาการเข้าชม ตัวอย่างเช่น วัดพระธาตุดอยสุเทพในจังหวัดเชียงใหม่ได้กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าชมในแต่ละรอบเวลา พร้อมทั้งใช้ระบบการจองบัตรผ่านออนไลน์เพื่อลดความหนาแน่น นอกจากนี้ยังมีการจัดระเบียบเส้นทางเดินภายในวัดเพื่อควบคุมปริมาณผู้เยี่ยมชมในจุดสำคัญของพื้นที่ศาสนสถาน เช่น บริเวณพระเจดีย์และจุดชมวิว ซึ่งช่วยรักษาความสงบและปกป้องพื้นที่จากการสึกหรอ (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2558)

การจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัดเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดผลกระทบด้านลบและสร้างความยั่งยืนในระยะยาว แนวทางสำคัญได้แก่ การควบคุมขยะโดยการส่งเสริมการแยกขยะ การใช้วัสดุที่ย่อยสลายได้ เช่น ถังกระดาษแทนถังพลาสติก และการติดตั้งจุดรวบรวมขยะที่เหมาะสม นอกจากนี้ การปลูกต้นไม้ในบริเวณวัดยังช่วยเพิ่มพื้นที่สีเขียว ลดอุณหภูมิ และปรับปรุงคุณภาพอากาศ ตัวอย่างที่ดีคือวัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีการปลูกต้นไม้หลากหลายชนิด ทั้งต้นไม้ผลเพื่อการบริโภค และต้นไม้ให้ร่มเงาเพื่อสร้างบรรยากาศที่ร่มรื่นสำหรับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังจัดโครงการ “ปลูกต้นไม้ทุกปี” ที่นักท่องเที่ยวและชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้ การดำเนินการในลักษณะนี้ไม่เพียงช่วยฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม แต่ยังสร้างความตระหนักและจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติให้กับผู้เยี่ยมชม (สายันต์ ไพเราะญจิตร, 2557)

การจัดการเสียงและมลภาวะ การควบคุมเสียงรบกวนจากนักท่องเที่ยวหรือกิจกรรมในวัดเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยรักษาความสงบและบรรยากาศที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติธรรม แนวทางที่วัดสามารถนำไปใช้ได้ เช่น การติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือให้พูดคุยเบา ๆ ในพื้นที่ศาสนสถาน การกำหนดพื้นที่เฉพาะสำหรับกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดเสียง เช่น โชนถ่ายภาพหรือโชนจัดกิจกรรม และการห้ามใช้เครื่องเสียงในบริเวณที่มีการปฏิบัติธรรม ตัวอย่างเช่น วัดโพธิ์ กรุงเทพมหานคร ได้ออกข้อกำหนดให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎ เช่น ไม่ส่งเสียงดังในบริเวณที่มีพระพุทธรูปสำคัญ และมีการจัดเจ้าหน้าที่คอยดูแลเพื่อป้องกันการรบกวนผู้ที่มาปฏิบัติธรรม ซึ่งช่วยรักษาความสงบและสมาธิในพื้นที่วัด (พจนาน สนวนศรี, 2556)

การสร้างความร่วมมือกับชุมชน วัดควรร่วมมือกับชุมชนในพื้นที่เพื่อจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว โดยใช้แนวทางที่เน้นการสร้างจิตสำนึกและความร่วมมือในระยะยาว เช่น การจัดอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม การให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีดูแลและจัดการนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมถึงการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น ตัวอย่างที่ชัดเจน คือ โครงการรักษ่วัด รักษาชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมุ่งเน้นให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการดูแลโบราณสถานและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ เช่น การปลูกต้นไม้รอบวัด การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ตอบโจทย์ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยว และการส่งเสริมกิจกรรมท้องถิ่น เช่น งานบุญประจำปีหรือการแสดงวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การดำเนินการในลักษณะนี้ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2560)

สรุปได้ว่า การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวช่วยลดความแออัดและปกป้องโบราณสถานจากการเสื่อมสภาพ ขณะที่การจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้และการแยกขยะ ช่วยรักษาบรรยากาศที่สงบและเป็นมิตรกับธรรมชาติ นอกจากนี้ การควบคุมเสียงและมลภาวะยังช่วยรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ศาสนสถาน การสร้างความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น เช่น การจัดกิจกรรมอนุรักษ์หรือการอบรมร่วมกัน ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในระยะยาว การดำเนินการในลักษณะนี้ช่วยให้การอนุรักษ์และการพัฒนาดำเนินไปควบคู่กันอย่างสมดุลและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

การบริหารจัดการวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องวางแผนและดำเนินงานในหลายมิติพร้อมกัน ดังแสดงในแผนภาพองค์ความรู้ต่อไปนี้

1. การจัดการพื้นที่วัด แบ่งโซนศาสนกิจ จัดพื้นที่สำหรับการปฏิบัติธรรมและกิจกรรมทางศาสนา เพื่อสงวนบรรยากาศสงบและรักษาความเคารพต่อผู้ปฏิบัติธรรม แบ่งโซนท่องเที่ยว จัดพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยว เช่น พื้นที่จุดชมวิว ถ่ายภาพหรือชมสถาปัตยกรรม ให้มีความชัดเจน เพื่อไม่รบกวนโซนศาสนกิจ แบ่งโซนการเรียนรู้ จัดพื้นที่สำหรับจัดแสดงนิทรรศการ ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ และสื่อให้ความรู้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และซึมซับคุณค่าทางวัฒนธรรม

2. การอนุรักษ์โบราณสถานและศิลปวัตถุ ให้ความสำคัญในการบูรณะและปกป้องจิตรกรรมฝาผนัง พระพุทธรูป และ โบราณวัตถุ อื่น ๆ ด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อคงคุณค่าและป้องกันความเสียหายระยะยาว ความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ นักอนุรักษ์ และหน่วยงานรัฐเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้การดูแลและอนุรักษ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การพัฒนาสภาพแวดล้อม โดยการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ช่วยรักษาบรรยากาศสงบและสร้างภูมิทัศน์ที่สวยงาม จัดห้องน้ำและทางเดินปลอดภัย อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและป้องกันอุบัติเหตุ ลดมลภาวะเสียง เช่น จำกัดเสียงจากรถยนต์หรือเครื่องขยายเสียงในพื้นที่โบราณสถาน เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม

4. การนำเสนอข้อมูลและสื่อการเรียนรู้ ใช้สื่อดิจิทัล ป้ายข้อมูล เทคโนโลยีเสมือนจริง (VR/AR) เพื่อเล่าเรื่องประวัติศาสตร์และความสำคัญของวัด จัดทำนิทรรศการแบบอินเทอร์แอคทีฟ และ QR Code ตามจุดต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลอย่างสะดวก

5. การพัฒนาและอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น จัดอบรมความรู้เชิงลึกทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และทักษะการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานการให้ข้อมูล จัด กิจกรรมเวิร์คช็อป หรือ สาธิตปฏิบัติธรรม เพื่อให้ผู้สนใจได้มีประสบการณ์ตรง และเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

6. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ พัฒนาความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานราชการ และภาคธุรกิจ เพื่อให้แต่ละฝ่ายรู้หน้าที่ บทบาท และแบ่งปันทรัพยากร ร่วมกันวางแผนบริหารแบบบูรณาการ ลดปัญหาความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพในการอนุรักษ์และพัฒนา

7. การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม กำหนดแนวทาง แบ่งรายได้ ระหว่าง วัดและชุมชนอย่างเหมาะสม โปร่งใส เพื่อลดข้อขัดแย้งและส่งเสริมการมีส่วนร่วม กระบวนการนี้ช่วยสร้างความไว้วางใจในชุมชนและสนับสนุนความยั่งยืนในระยะยาว

8. การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว กำหนดขีดความสามารถในการรองรับ นักท่องเที่ยว เช่น ใช้ระบบจองล่วงหน้า จัดระเบียบเส้นทางเดิน ลดความแออัดในจุดเสี่ยง จัดการ สิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้ การแยกขยะ และลดมลภาวะเสียง เพื่อรักษา บรรยากาศสงบเรียบร้อย สร้างความร่วมมือกับชุมชน ผ่านกิจกรรมร่วม เช่น อบรมด้าน อนุรักษ์วัฒนธรรมหรือกิจกรรมปลูกต้นไม้ เพื่อส่งเสริมความรู้สึกรักเป็นเจ้าของและ สานสัมพันธ์ในระยะยาว

กระบวนการทั้งหมดนี้จำเป็นต้องดำเนินการอย่างบูรณาการ ประสานความร่วมมือ หลายฝ่าย และให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์อย่างเท่าเทียมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว เมื่อสามารถดำเนินการครอบคลุมในทุกมิติอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะส่งผลให้วัดและชุมชน โดยรอบเติบโตอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมและ คงคุณค่าทางศาสนาและประวัติศาสตร์ให้คนรุ่นหลังได้ชื่นชมต่อไปอย่างยาวนาน

สรุป

การบริหารจัดการวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ต้องดำเนินการ อย่างรอบคอบและครอบคลุมทุกมิติ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ศาสนสถาน และการตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยสรุปผลการศึกษาดังนี้ การจัดการ พื้นที่วัดต้องให้ความสำคัญกับการแบ่งโซนการใช้งานที่ชัดเจน เช่น โซนศาสนกิจ โซนท่องเที่ยว และโซนการเรียนรู้ เพื่อป้องกันความขัดแย้งระหว่างผู้ปฏิบัติธรรมและ นักท่องเที่ยว การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ พื้นที่พักผ่อน และทางเดิน ที่ปลอดภัย ช่วยเพิ่มความพึงพอใจของผู้เยี่ยมชม ขณะเดียวกัน การอนุรักษ์โบราณสถาน และศิลปวัตถุ เช่น จิตรกรรมฝาผนังและพระพุทธรูป ต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง เพื่อรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมในระยะยาว การพัฒนาสภาพแวดล้อม เช่น การเพิ่มพื้นที่ สีเขียวและลดมลภาวะเสียง ยังช่วยรักษาบรรยากาศสงบเงียบที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติ ธรรม วัดควรนำเสนอข้อมูลประวัติศาสตร์และความสำคัญของตนผ่านสื่อที่หลากหลาย เช่น เอกสารดิจิทัล ป้ายข้อมูล หรือเทคโนโลยีเสมือนจริง เพื่อสร้างความเข้าใจและ ความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เช่น นิทรรศการแบบอินเทอร์ แอคทีฟ หรือการใช้ QR Code สำหรับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เฉพาะจุด ช่วยเพิ่มการ เข้าถึงข้อมูลอย่างสะดวก การจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่มีความรู้เชิงลึกและทักษะ การสื่อสาร ช่วยเสริมคุณภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ กิจกรรม

การเรียนรู้ เช่น เวิร์คช็อปหรือการสาธิตปฏิบัติธรรม ช่วยสร้างความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งระหว่างนักท่องเที่ยวและวัด การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานราชการ และภาคธุรกิจ การกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย เช่น วัดดูแลด้านการอนุรักษ์ ชุมชนดูแลนักท่องเที่ยว และหน่วยงานราชการสนับสนุนทรัพยากร ช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เช่น การแบ่งรายได้ระหว่างวัดและชุมชน ช่วยส่งเสริมความโปร่งใสและความยั่งยืน นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการหรือการสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ ยังช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชน การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น การจองล่วงหน้าและการจัดระเบียบเส้นทางเดิน ช่วยลดความแออัดและปกป้องโบราณสถาน การจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้ การแยกขยะ และการลดมลภาวะเสียง ช่วยรักษาบรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม การสร้างความร่วมมือกับชุมชน เช่น การจัดอบรมด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมและกิจกรรมปลูกต้นไม้ ยังช่วยเพิ่มความตระหนักและความร่วมมือในระยะยาว การดำเนินการเหล่านี้ช่วยลดผลกระทบด้านลบและสร้างความยั่งยืนให้กับวัดและชุมชนโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2560). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิชุมชนท้องถิ่น.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). *แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยการท่องเที่ยว.
- พจนนา สนวนศรี. (2556). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน.
- พระมหาสุหิตย์ อากาศโร. (2558). การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 11(2), 1-16.
- สมบัติ กาญจนนา. (2560). *การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- สายันต์ ไพรชาญจิตร. (2557). *การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2559). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Sachs, J. D. (2015). *The Age of Sustainable Development*. New York: Columbia University Press.

Smith, L. (2015). *Uses of Heritage*. London: Routledge.